

ბრიგოლ რუხაძე

ვენახის სასისმეტყველოება

საკითხი, რომლის საფუძვლიანად გამოძიებასაც შევეცადეთ, ასე დგას: არის თუ არა საქართველოს ეკლესიაში ფართოდ გავრცელებული ღმრთისმშობლის ხატი «შენ ხარ ვენახი» კანონიკურად დაწერილი, ანუ საღმრთისმეტყველო სწავლების მიხედვით, აქვს თუ არა მას ეკლესიაში არსებობის უფლება? მიუხედავად არაერთი ცნობილი სპეციალისტის უარყოფითი შეფასებისა, პრობლემისადმი სერიოზული მიდგომა დღემდე არ შეიმჩნევა. ამიტომ ჩვენ ისევ დაუბრუნდით წლების წინ დასმულ საკითხს და შეძლებისდაგვარად მოვიძიეთ სანდო არგუმენტები, რომელიც შესაბამის საეკლესიო ინსტანციას გადაწყვეტილების მიღებაში დაეხმარება.

ჯერ კიდევ 2001 წელს ხატმწერი მერაბ ჩაკვეტაძე აღნიშნავდა: „არ შეიძლება ხატზე მაცხოვარი მარტო მარცხენა ხელით აკურთხებდეს. ასეთი რამ არცერთ ტრადიციულ, კანონიკურ ხატზე არ გვხვდება“.¹ — სწორედ ეს დარღვევა გვხვდება ხატზე „შენ ხარ ვენახი“, რომელზეც ყრმა მაცხოვარი მაკურთხებელი მარცხენა ხელით არის გამოსახული. სანამ ამ თემას გაეშლიდეთ, ხატმწერ დავით ზიდაშელსაც მოეუსმინოთ: „ზოგჯერ საეკლესიო ფერწერაში ახალი საღმრთისმეტყველო თემების შემოტანას და ამდენად ახალი, ჯერ არარსებული შინაარსის იკონოგრაფიის დამკვიდრებას ცდილობენ. ზოგჯერ ასეთი სიახლე ლიტერატურული ტექსტის პირდაპირი ილუსტრაციის გზით არის მიღწეული. მაგალითად, „შენ ხარ ვენახი“ სრულიადაც არ ნიშნავს იმას, რომ ღმრთისმშობელს მაინცდამაინც ყურძნის მტევანი ეჭიროს ხელში. ამ დროს პოეტური მეტაფორა პირდაპირი ილუსტრირების საგანი ხდება, რაც პირადად ჩემთვის მიუღებელია“.² — „შენ ხარ ვენახის“ ხატზე ღმრთისმშობელს მარჯვენა ხელში სწორედ ყურძნის მტევანი უჭირავს, ხოლო ამ მტევნის ყუნწთან ხელოვნურად, არაბუნებრივად მიბმული ვაზის ფოთოლი — ყრმას, ასევე მარჯვენა ხელით.

მაშასადამე, თავისი სახელწოდებითა და შინაარსით „შენ ხარ ვენახი“

¹ «მადლის» 1999-2010 წლების კრებული, I, თბ., 2010. გვ. 324.

² იქვე, გვ. 346.

არის ახალ იდეათა საფუძველზე გამოგონილი იკონოგრაფიის ნიმუში, რომელიც კანონიკისა და ტრადიციის არავითარ მოთხოვნას არ აკმაყოფილებს. მაშინ, როცა „არც ისტორიული და არც სულიერი რეალობა არავითარ გამონაკონს არ უშვებს, ამიტომ საეკლესიო ხელოვნება, როგორც თავისი იკონოგრაფიული, ისე სიმბოლური შინაარსით, რეალისტურია, ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. ნამდვილ საეკლესიო ხელოვნებაში იდეალიზაცია არ არსებობს, ისევე როგორც იგი არც წმიდა წერილსა და ლიტურგიაში არ არის, და არც შეიძლება იყოს, რადგან იდეალიზაცია, როგორც შემოტანა სუბიექტური და შემოსაზღვრული ელემენტისა, ამა თუ იმ ზომით გარდაუვალად აზიანებს ან ამახინჯებს ჭეშმარიტებას. ეს გასაგებიცაა, ვინაიდან ადამიანს თავისი თავით რაიმეს უწყება მხოლოდ თავის თავზე შეუძლია. საღმრთო საქმეთა გამოცხადებას, საკუთარი თავიდან გამომდინარე, ვერავინ შეძლებს.“³

პირველივე საუკუნეებიდან ხატმწერი „ცხოვრობდა და აზროვნებდა სახეებით და ფორმებს იმდენად ამარტივებდა, რომ მისი შინაარსის სიღრმეში ჩაწვდომა მხოლოდ სულიერ თვალს შეეძლო; იგი თავის ნაწარმოებს ყოველივე პიროვნულისგან წმენდდა და რჩებოდა ანონიმად, რადგან მისი მთავარი საზრუნავი ტრადიციის გადაცემა იყო“.⁴ სწორედ ტრადიციის წყალობით ვცნობთ და ვკითხულობთ საუკუნეების წინათ დაწერილ ხატებს და იმიტომაც არის საჭირო იკონოგრაფიული კანონების დაცვა და შესწავლა, რომ იმ ფესვებს არ მოგწყდეთ, რომელიც ჩვენს საერთო ქრისტიანულსა და ეროვნულ-სარწმუნოებრივ ნიადაგზე მდგომ ხატწერის უძველეს კულტურას ასაზრდოებს.

ხატწერის კანონი „განსაზღვრავს არა მარტო ხატის სიუჟეტებს, იმას, რაც გამოისახება, არამედ იმასაც, თუ როგორ უნდა გამოისახოს იგი, რომელი საშუალებებით შეიძლება ჩვენება ადამიანში⁵ დამკვიდრებული სულიწმიდის მადლისა და როგორ გადაეცემა მისი მდგომარეობა სხვებს.“⁶ მართლმადიდებლური სწავლებით, ფერითა და ხაზით ხატზე მოცემულ სიმბოლოებსა და რეალობას, ანუ პირველსავე, შორის პირდაპირი ურთიერთდამოკიდებულებაა; ამიტომ სიმბოლოს შეცვლა იმ რეალობის დამახინჯებას ნიშნავს, რომელსაც იგი ასახავს. „ეკლესიისთვის ხატი მხოლოდ ხელოვნება კი არ არის, რომელიც წმიდა წერილის ილუსტრირებას ემსახურება, არამედ მისი სრული შესაბამისობა, და მაშასადამე, ეკლესია ხატს, ისევე როგორც წმიდა წერილს, იმავე დოგმატურ, ლიტურგიკულსა და აღმზრდელობით მნიშვნელობას ანიჭებს“.⁷

³ Богословие образа. Икона и иконописцы. Антология, сост. А. Стрижев, М., 2002. С. 61.

⁴ იქვე, გვ. 29.

⁵ ხატზე გამოსახულ წმინდანში — გ. რ.

⁶ იქვე, გვ. 46.

⁷ იქვე, გვ. 36.

ზემოთ დასახელებულ პირობათაგან „შენ ხარ ვენახის“ ხატზე არცერთი გათვალისწინებული არ არის, ამიტომ მისი შექმნის იდეის ავტორი, ანუ შემკვეთი, თავს რა მიზეზითაც არ უნდა იმართლებდეს, საკუთარი პოლიტიკური შეხედულებებისა და მორალური შეფასებების ზეცაში გადატანის უფლებას, ბუნებრივია, მას ვერავინ მისცემდა ერთი უბრალო მიზეზის გამო: „ყველაფერი, რაც ხატზე გამოისახება, ასახავს არა ჩვენი ცოდვიანი სოფლის უწესრიგობას, არამედ ღმრთეებრივ წესრიგსა და მყუდროებას, სადაც არა ამქვეყნიური ლოგიკა და კაცობრივი მორალი, არამედ საღმრთო მაღლი მეფობს“.⁸ — აქედან გამომდინარე, „შენ ხარ ვენახის“ ხატი როგორც გამოგონილ სიმბოლოთა გამოყენების, ისე ფსევდო-რეალობის ასახვის მიხედვით მკრეხელურია. იგი მლოცველს არა მფარველობის, შეწყალებისა და შენდობის ნუგეშს აღუძრავს, არამედ შურისძიებით აშინებს.

ზემოთ მისი სახელწოდებაც ვახსენეთ, რომელიც დემეტრე მეფის ცნობილი იამბიკოდან არის აღებული:

*შენ ხარ ვენახი, ახლად აღყუავებული,
მორჩი კეთილი, ედემში დანერგული,
ალვა სულუნელი, სამოთხით გამოსრული,
ღმერთმან შეგამკო, ვერავინ გჯობს ქებული,
და თავით თვსით მზე ხარ განბრწყინებული.*

მიუხედავად პატრისტიკულ და ჰიმნოგრაფიულ ნაწარმოებებში ღმრთისმშობლისადმი გამოყენებული უამრავი მხატვრული სახის, ეპითეტის და მეტაფორისა, აქამდე ღმრთისმშობლის ხატისთვის „ვენახი“ არავის უწოდებია. მით უმეტეს, რომ მის ზედწოდებათა შორის „ვენახი“ იმდენად იშვიათად გვხვდება, რომ მისთვის მხოლოდ ვიწრო, ან კერძო მნიშვნელობის მეტაფორა შეიძლება გვეწოდებინა. მის კერძო მნიშვნელობას კი განაპირობებს ვენახის, როგორც მაცხოვრებელი მტევნის გამოძვების სახე: „ხე ცხორების გუექმნა წმიდაი ქალწული მარიამ და ვენახი ჭეშმარიტებისად, რომელმან გამოიღო ტევანი ცხორებისად — ქრისტე, რამეთუ ამან აღმინთო სანთელი დაუშრეტელი“.⁹ — თუნდაც ამ საგალობლის მიხედვით, ქალწულ მარიამს ასევე „ხე ცხორებისა“ ეწოდება, მაგრამ აქედან გამომდინარე არ შეიძლება ამ მეტაფორის განზოგადება და მისი სახელწოდების ღმრთისმშობლის ხატის შექმნა, რადგან მხატვრული სახე გამოცხადების მნიშვნელობისა არ არის, რომ მის საფუძველზე ხატი დაიწეროს. ამასთან, ცნობილია არა ღმრთისმშობლის, არამედ მაცხოვრის ხატი თორმეტ მოციქულთან ერთად სახელწოდებით „ხე ცხორებისა“, რომელიც მეორე

⁸ იქვე, გვ. 49.

⁹ უძველესი იადგარი, გამოც. ელ. მეტრეველი, ც. ჭანკივეი და ლ. ზევსურიანი, თბ., 1980. გვ. 270, 17. — საგულისხმოა, რომ უძველესი იადგარის აღდგომის საგალობლებიდან ც. ჭანკივეის მიერ შეკრებილ ორასზე მეტ ღმრთისმშობლის მხატვრულ სახეს შორის „ვენახი“ საერთოდ არ არის (იქვე, გვ. 896-899).

სახელწოდებაა ხატისა „ვენახი“ (ბერძ. Η Αμπέλο~), ანუ ვენახი ჭეშმარიტი — ქრისტე. ამ საკითხს ქვემოთ ისევ დავუბრუნდებით.

ამასთანავე, თუ დავუკვირდებით, დიდი დაფითის ძე ღმრთისმშობელს ახალაყვავებულ ვენახს კი ადარებს, მაგრამ იქვე ამატებს — მორჩი, ანუ რტო ხარ კეთილიო, რომელიც, ბუნებრივად, იმ ვენახისა უნდა იყოს, რომელიც მანამდე ახსენა. ე. ი. საგალობელში გამოყენებული ღმრთისმშობლის სრულყოფილი მხატვრული სახე არაა ვენახი, არამედ ვენახის რტოა. ასე რომ, „შენ ხარ ვენახი“ ღმრთისმშობლის ხატისთვის არასწორად შერჩეული სახელწოდებაა.

მართლმადიდებლურ ხატებს, მათ შორის, ღმრთისმშობლის ყველა ხატს — „მაყვალს შეუწველს“, „ღირს არსი“, „კარის (ივერიისა)“ და სხვ. — სახელწოდება ბიბლიური ან გარდამოცემით ცნობილი საღმრთო გამოცხადების საფუძველზე აქვს მინიჭებული. ამიტომ პირდაპირი მნიშვნელობით ჭეშმარიტი ვენახი თვით უფალი იესო ქრისტეა, რადგან მან თქვა: „მე ვარ ვენაჲ ჭეშმარიტი, და მამად ჩემი მოქმედი არს“ (ინ. 15,1); „მე ვარ ვენაჲ, და თქვენ რტონი. რომელი დაადგრეს ჩემ თანა, და მე მის თანა, ამან მოიღოს ნაყოფი მრავალი, რამეთუ თუნიერ ჩემსა არარად ძალ-გიც ყოფად არცა ერთი“ (ინ. 15,5). — აი, საფუძველი იმისა, რომ პირველად ჯერ კიდევ XV ს-ში კრეტელმა ოსტატმა, ანგელოს აკოტანტოსმა შექმნა ხატი „ქრისტე — ვენახი ჭეშმარიტი“, რომლის გარკვეული ალეგორიზმი, სპეციალისტთა აზრით, «უკვე XVI ს-ის რაციონალური ხელოვნების მაუწყებელი იყო».¹⁰ ჩვენი აზრით, შეფასება გადაუჭარბებულია, რადგან იკონოგრაფიაში ალეგორიულ სახეთა იდეალიზებამ, ბოლოს და ბოლოს, იმდენად შემაძრწუნებელი სახე მიიღო, რომ ნაწარმოებებმა არა მარტო თეოლოგიური და ესთეტიკური, არამედ ეთიკური შინაარსიც დაკარგეს.¹¹

ანალოგიური სახისაა „შენ ხარ ვენახიც“, რომელმაც სახელწოდება მეტაფორის იდეალიზაციის გზით მიიღო და იკონოგრაფიაში არა მხოლოდ ულტრარაციონალური, არამედ ახალი ულტრანაციონალური თემა შემოიტანა.

მიუხედავად ზემოთ მოცემული კრიტიკული შეფასებისა, მთავარი მკრეხელობა, რომელიც ჩვენს განსახილველ გამოსახულებას ბეჭდად აზის, მაინც მაცხოვრის მარცხენა მაკურთხეველი ხელია. რა თქმა უნდა, „შენ ხარ ვენახის“ გამაგრცელებლები მის ამ ნაკლოვანებას ჩქმალავენ, ხოლო მისი შეძენის მსურველთა ყურადღებას სახელგანთქმული კაბადოკიისაჲნ მიაქცევენ, რათა ხატის წარმომავლობისადმი ინტერესმა მისი ნამდვილი შინაარსი გადაფაროს.

ერთ-ერთ თანამედროვე ფოლიანტში „დიდნი საქმენი“ (რომელზეც ვერც გამოცემის თარიღს მიაგნებს კაცი და ვერც იმას გაიგებს, საერთოდ

¹⁰ История иконописи, VI-XX века (კრებული), М., 2002. С. 101.

¹¹ საილუსტრაციოდ იხ.: ჩხენკელი მ., ქრისტეს ჯვარცმა ევროპულ მხატვრობაში, თბ., 2012.

ასეთ ძვირადღირებულ წიგნებს რა პრაქტიკული დანიშნულება აქვს) მისი რედაქტორის რ. მეტრეველის წერილში დაბეჭდილ ხატზე არის მინაწერი: *ღვთისმშობელი ყრმით. კაპადოკიის ფრესკა, რომლის მიხედვითაც შექმნილია „შენ ხარ ვენახის“ ხატი (X-XI საუკუნეების მიჯნა)*, (გვ. 177). ცხადია, თარიღი ფრესკას ეკუთვნის და არა ახალშექმნილ „შენ ხარ ვენახს“ (1997 წ.), მაგრამ მთავარი ისაა, რომ ასლის თაობაზე ცრუ ინფორმაციას ეკლესიიდან საერო მეცნიერებაში გაულწევია და ცნობილი ისტორიკოსის სტატიაშიც მოხვედრილა. გარდა ასლისა, ანუ შინაარსობრივი იგივეობისა, სხვას არაფერს შეიძლება ნიშნავდეს გამოთქმა: ფრესკის „მიხედვით“ შექმნილი ხატი. რაიმეს „მიხედვით“ შექმნა — ნიშნავს, რომ შესაქმნელად გამოიყენეს რომელიმე საგნის იდეური ღერძი, სტრუქტურა, ფორმა ან ტიპი, რომლის სახესა და ანაბეჭდს შექმნილი საგანი აირეკლავს. ჩვენს შემთხვევაში, „დიდნი საქმენის“ მიხედვით, დედანი არის კაპადოკიური ფრესკა, ხოლო ასლი — „შენ ხარ ვენახი“; ე. ი. ხატწერის ენაზე რომ ვთქვათ, ისინი ერთი და იმავე შინაარსის მატარებელნი არიან.

სინამდვილეში, კაპადოკიის ეს ფრესკა (იგი ამჟამად საქართველოს საპატრიარქოში ინახება), ღმრთისმშობლის ხატთა შორის, ერთ-ერთ ცნობილ ტიპს „მოწყალე“ (ბერძ. „ელეუსა“) ეკუთვნის, რომელთანაც „შენ ხარ ვენახს“ არაფერი აქვს საერთო. კაპადოკიურ ფრესკაზე ყრმა იესო მოალერსე დედას ორივე ხელით ყელზე ეხვევა, თანაც ისე, რომ მარჯვენა ხელი საერთოდ არ უჩანს, ხოლო მარცხენა — ყელთან აქვს მიყრდნობილი. ცნობისთვის შევნიშნავთ, რომ სწორედ ამ შინაარსის გამო „ელეუსას“ მეორე ბერძნული სახელი არის „გლიკოფილუსა“ (ტკბილადმოალერსე).

მარჯვენის ღრმა ლინგვისტური მნიშვნელობა, განსაკუთრებით ქართველისთვის, ძნელი გასარკვევი არ არის. ძვ. განმარჯუება, გამარჯუება ნიშნავს წარმატებასა და წარმართებას; მარჯუენე — მარჯვენასთან ერთად ნიშნავს მარჯვენს, ყოჩაღს; გამარჯუება, გამარჯობა — მტერთა ძლევა. ამიტომაც, რომ ქართული მისაღმების ძირითადი სიტყვა არის „გამარჯობა“, მაშინ, როცა სხვა ერებმა უპირატესობა სხვა სურვილებს მიანიჭეს, მაგალითად, რუსებმა — ჯანმრთელობას, ბერძნებმა — გახარებას, ებრაელებმა — მშვიდობას და ა. შ.

მაცხოვარს თვით ეწოდება მარჯვენა მამისა. „იხილეთ, არა სთქვათ, ვითარმედ სიცრუვე არს შორის მარჯუენისა ჩემისა“ (ეს. 44,20), — ამ მუხლის კომენტარებისას წმ. გერმანე კონსტანტინეპოლელი ამბობს: «ძე ღმრთისა, რომელიც არის ჭეშმარიტება და მარჯვენა მამისა».¹² აგრეთვე, ღირ. ეფრემ მცირის განმარტებით: „მარჯუენე და მკლავ მამისა და მაცხოვარება მისა ძე სახელ-დებულ არს“.¹³

¹² Деяния Вселенских Соборов, т. IV, СПб., 1996. С. 472.

¹³ შხ. შანიძე, შესავალი ეფრემ მცირის ფსალმუნთა თარგმანებისა/საიუბილეო, ძვ. ქ. ენ. კათ. შრ., 11. თბ., 1968. გვ. 87.

წმიდა წერილში მარჯვენა ხელსა და მხარეს ყოველთვის საპატიო და განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. „ხოლო რაჟამს მოვიდეს ძე კაცისად დიდებითა თვისითა... და დაადგინნეს ცხოვარნი მარჯუენით მისა და თიკანნი — მარცხენით. მაშინ ჰრქუას მეუფემან მარჯუენითა მათ მისთა: მოვედით, კურთხეულნო მამისა ჩემისანო, და დაიმკუდრეთ განმზადებული თქუენთჳს სასუფეველი დასაბამითგან სოფლისადთ... მაშინ ჰრქუას მარცხენითა მათცა: წარვედით ჩემგან, წყეულნო, ცეცხლსა მას საუკუნესა“ (მთ. 25; 31, 33, 34, 41). მაცხოვარმა მეორედ მოსვლა ასე იწინასწარმეტყველა: „ამიერითგან იხილოთ ძე კაცისად მჯდომარე მარჯუენით ძლიერებასა და მომავალი ღრუბელთა თანა ცისათა“ (მთ. 26,64). „ხოლო უფალი შემდგომად სიტყუათა ამათ მათდა მიმართ ამადღდა ზეცად და დაჯდა მარჯუენით ღმრთისა“ (მრკ. 16, 19). — ამ კონტექსტში, ეგზეგეტიკა საერთო აზრით, *მარჯვენას* ღმერთთან თანასწორობის აღმნიშვნელი ფუნქცია აკისრია: „დაჯდა მარჯუენით ღმრთისა, ანუ თავისი აღდგომის შემდეგ მიიღო ხელმწიფება თანასწორი მამა ღმერთის ხელმწიფებისა“.¹⁴ იოვანე ღმრთისმეტყველი მოგვითხრობს: „და დადვა მან მარჯუენე მისი ჩემ ზედა და თქუა: ნუ გეშინინ: მე ვარ პირველი და უკანადსენელი“ (გამც. 1,17). „ესე იესუ აღადგინა ღმერთმან, რომლისა ვართ ჩუენ ყოველნი მოწამე; მარჯუენითა უკუე მისითა ამადღდა და აღთქუმაჲ სულისა წმიდისად მოიღო მამისაგან და მოჰფინა“ (საქმ. 2, 32-33) და მრ. სხვ.

უწინარეს ყოვლისა, სწორედ წმიდა წერილის სიმბოლიკის ზეგავლენით უნდა აიხსნას ის ფაქტი, რომ *მარჯვენას* სხვა ენებშიც მხოლოდ დადებითი სინონიმები აქვს. რუსულში მარჯვენა (правый) აგრეთვე ნიშნავს სამართლიანს, მართალს, უდანაშაულოს, უბრალოს, წრფელს, უმანკოს; ძველ ბერძნულში (dextro-) — ხელსაყრელს, სასურველს, სასიკეთოს, ბედნიერს, მარჯვეს, მოხერხებულს, მარდს, მკვირცხლს, ჭკვიანს, გონიერს; ლათინურში (dexter) — მარჯვეს, უნარიანს, გაწაფულს, მოხერხებულს, გადამრჩენს, კეთილისმყოფელს, მოწყალეს.

თავისთავად, მარჯვენის სიმბოლური მნიშვნელობა შენარჩუნებულია ხატწერაშიც. ზოგჯერ მას მამა ღმერთის მუნმოფობის¹⁵ შინაარსი აქვს, ანუ მაკურთხეველი მარჯვენა იმ კონკრეტულ ეპიზოდსა თუ მოვლენაში მამა ღმერთის ყოფნასა და მონაწილეობაზე მიუთითებს, რომელიც ხატზე არის გამოსახული. მაგალითად, მაცხოვრის ნათლისღების, ანუ წმიდა სამების განცხადების, ხატზე ძველი დროიდანვე გამოისახება თეთრი ღრუბლებით მოცული ცის სეგმენტი, რომლიდანაც ნათელთან ერთად „ვიითარცა ტრედი“ გარდამოდის სულიწმიდა და რომლიდანაც გამოწვდილია მამა ღმერთის მაკურთხეველი მარჯვენა აღსანიშნავად იმისა, რომ „ვმად

¹⁴ Толковая Библия, т. 9, Петербург, 1912. С. 95.

¹⁵ ტერმინი *ბ. ნუბინაშვილს* დავესესხეთ: присутствие, присущий.

იყო ზეცით“ (მთ. 3, 16-17); ხოლო XVI-XVII სს-ის ზოგიერთ ხატზე, მიუხედავად იმისა, რომ მსოფლიო და ადგილობრივ საეკლესიო კრებათა მიერ მამა ღმერთის ჰიპოსტასური გამოსახვა აკრძალული იყო, მაკურთხეველი მარჯვენის ადგილზე, ცის სვეტებში, ხშირად თვით უფალი საბათის ფიგურა არის წარმოდგენილი. ამასთანავე, ნათლისღების ყველა ხატზე, როგორც წესი, გამოისახება იოვანე ნათლისმცემელიც, რომელიც მაცხოვარს ასევე მარჯვენა ხელს ადებს თავზე. არც იმას სჭირდება ბევრი მტკიცება, რომ წმიდა მამები ხატებზე მაკურთხეველი მარჯვენით გამოსახებიან, რომელთა თითთა წყობა უფალი იესო ქრისტეს სახელის საწყის და ბოლო ასოებზე მიაწინებებს (IC XC), ანუ ისინი მვედრებელს უფლის სახელით ლოცავენ და აკურთხევენ.

ყოველივე ამის შემდეგ, ყოველგვარ აპოლოგიას „შენ ხარ ვენახთან“ დაკავშირებით, ძველი ქართული სიტყვა რომ ვიხმაროთ, მხოლოდ *მარცხენობად*, ანუ სიცრუე შეიძლება ეწოდოს.

ჩვენ დაბეჯითებით ვერ ვიტყვით, „შენ ხარ ვენახის“ შემქმნელებმა მკრეხელობის ყველა შედეგი გაითვალისწინეს თუ არა, მაგრამ ამის თქმა კი შეგვიძლია, რომ კურთხევის გამარცხნებით¹⁶ ხატმა თავისი ჭეშმარიტი მნიშვნელობა დაკარგა და მადლის მოცემის მაგიერ წყველის შინაარსი შეიძინა.

ჯერ კიდევ ძველი აღთქმიდან ცნობილია კურთხევის მოკლება (აღკვეთა), ანუ წყველა ღმრთისა, რომელიც მან წარმოთქვა ევას მაცდუნებელი გველისა (შესქ. 3,14) და ძმის მკვლეელი კაენის (შესქ. 4,11) მიმართ; უფალმა ღმერთმა აღუთქვა აბრაამს: „ვაკურთხნე მაკურთხეველნი შენნი და მწყევარნი შენნი ვწყევნე“ (შესქ. 12,3). ასევე ცნობილია, რომ ღმრთის ნების საწინააღმდეგოდ წარმოთქმულ წყველას ძალა არა აქვს. მაგალითად, მეფე ბალაკმა თხოვა ბალაამს: „მოვედ და სწყვეე იაკობი და მოვედ და სწყვეე ისრაელი“ (რიცხ. 23,7), რადგან იცოდა, რომ მის კურთხევა-საც და წყველასაც ძალა ჰქონდა (22,6), მაგრამ ბალაამმა უპასუხა: „რად ვსწყევო, რომელსა არა სწყევს უფალი? ანუ რადსა დაეწყევო, რომელ არა უწყვეიეს ღმერთსა?“ (23,8). სოლომონ ბრძენი ნათლად ამბობს: „დაუმსახურებელი წყველა-კრულვა არ შესრულდება“ (იგ. 26,2). მაგრამ ძველ აღთქმაში არსებული ეს დაპირისპირება კურთხევისა და წყველას შორის მაცხოვარმა სრულიად გააუქმა და ახალი აღთქმა დაგვიდო: „გიყუარდეთ მტერნი თქუენნი და აკურთხევდით მწყევართა თქუენთა“ (მთ. 5,44). ამიტომ ჩვენ ის კი არ გვაშინებს, ვის რა განზრახვა ამოძრავებს, არამედ ის, რომ ეკლესიის სიწმინდეს შესაფერისად ვერ ვიცავთ.

დაბოლოს, ხატმწერთა მიერ მოძღვრის კურთხევის უპირობოდ შესრულების შესახებ. სწორად შენიშნავდა ხატმწერი ამირან გოგიტიძე: „როცა

¹⁶ დ. ჩუბინაშვილის განმარტებით *გამარცხება* არის იგივე *დამარცხება*, поражение.

ხატწერის კანონიკა ირღვევა, ამ დროს მხოლოდ მხატვარი როდი სცოდავს, სცოდავს ტაძრის მოძღვარიც, რომელმაც, შეიძლება ითქვას, თვით ხატმწერზე კარგად უნდა იცოდეს იკონოგრაფიის კანონები და კარგად ერკვეოდეს მათში.¹⁷ ასე რომ, თუ მოძღვარი შესცოდავს, ხატმწერმა უნდა იცოდეს, კანონიკის დარღვევისათვის იგი პასუხისმგებლობას ვერ მოიხსნის. ჩვენს შემთხვევაში, მას არა მარტო კანონიკისა და ტრადიციის ფორმალურად დაცვა, არამედ იმის ცოდნაც მოეთხოვება, რომ სხვა ღრმა შინაარსთან ერთად „მარჯვენა ღმრთისა მართალთა მფარველობის სიმბოლოა“.¹⁸

¹⁷ დასხ. «მადლის» კრებული, გვ. 238.

¹⁸ Кутковой В., Краски мудрости, М., 2008. გვ. 622.